

SURADNJA USTANOVA SOCIJALNE SKRBI I NEVLADINIH ORGANIZACIJA

Jedna od bitnih novina novoga sustava socijalne skrbi, usklađenoga s političkim i ekonomskim sustavom koji se u Hrvatskoj razvija nakon 1990. godine, jest pluralizam aktera u sustavu socijalne skrbi. Dominantno državni (javni) sustav postaje otvoren privatnom profitnom i neprofitnom sektoru. Međutim, proces pluralizacije nije niti jednoznačan niti jednosmjernan. Nekoliko je bitnih čimbenika koji ga oblikuju.

Uloga privatnoga sektora (profitnoga ili neprofitnog) različita je u različitim zemljama i ona u bitnome ovisi o temeljnoj socijalnopolitičkoj orijentaciji dotične zemlje. Stoga se uloga nedržavnih aktera u pojedinim sustavima, na primarnoj razini, u bitnome razlikuje je li riječ o konzervativno-korporativnom, socijaldemokratskom ili liberalnom režimu. No, kriza socijalne države (ili, točnije, potreba promjene dotadašnjih modela socijalne politike) postavila je na dnevni red određene procese, ali i neke bitne dileme: potreba izgradnje kombiniranoga modela socijalne države, razvoj novoga partnerstva u socijalnoj politici, problem promijenjene uloge države koja bi i dalje trebala zadržati temeljnu odgovornost za socijalnu sigurnost svojih građana, poželjni dometi privatizacije u socijalnoj skrbi itd. Sukladno ovakvim procesima, povećana se pozornost posvećuje ulozi neprofitnog sektora u socijalnoj skrbi te su neki autori (primjer Salamona i Anheiera) razvili tipologiju koja preciznije opisuje tu ulogu u pojedinim zemljama.

Postkomunističke zemlje su se istodobno susrele s dva zahtjeva redefinicije uloge države u socijalnom sustavu. Prvi je proizašao iz potrebe prilagodbe novim političkim i ekonomskim prilikama, a što je uključivalo i potrebu pronalaženja pri-

mjerena odgovora za nove socijalne probleme (tzv. socijalni troškovi tranzicije, vidljivi u povećanoj nezaposlenosti, siromaštvu, većim društvenim razlikama i sl.). Drugi je povezan s istodobnim kriznim svjetskim procesima (tu je prije svega riječ o globalizaciji, promjenama u strukturi rada, procesu starenja stanovništva, promjenama u obitelji i sl.), a koji su pred klasičnu poslijeratnu socijalnu državu postavili potrebu reforme. Načini na koji su različite postkomunističke zemlje odgovorile na ove izazove sadrže neke temeljne sličnosti, ali i brojne razlike.

Hrvatsko je iskustvo ovdje, dijelom, specifično. Kao što se proces razvoja demokracije mukotrпно razvijao, tako su i s brojnim poteškoćama etabliranja i društvene legitimacije bile suočene nevladine organizacije (o tome, među inima, svjedoči analiza G. Bežovana iz ovog broja časopisa). Recentne promjene zakonodavnoga i poreznog okvira djelovanja neprofitnih organizacija riješile su neka važna pitanja njihove egzistencije, ali još ne i pitanje njihove sveopće društvene uloge. Istraživanja pokazuju da se one i dalje suočavaju s velikim financijskim poteškoćama, da im je društvena moć mala i nepriznata, da ne utječu na proces formuliranja politike, donošenja zakona itd. Podaci, međutim, govore i o tome da, usprkos njihovoj važnoj ulozi u društvenom osvjetljavanju i rješavanju određenih problema (npr. problem zlostavljanja u obitelji, problemi života hendikepiranih i/ili marginaliziranih društvenih skupina itd.), one i dalje nisu razvijene u takvoj mjeri (osim, najčešće, u velikim gradovima) da mogu biti pouzdan partner u pružanju postojećih socijalnih usluga ili generiranju novih za kojima postoji potražnja. Zapravo, jasnu viziju uloge i mjesta

privatnoga bilo neprofitnoga bilo profitnog sektora tek treba osmisliti.

Uloga i mjesto privatnoga sektora u socijalnom sustavu uvjetovana je još jednom hrvatskom specifičnošću. U posljednjih desetak godina sustav socijalne skrbi poprimio je snažna centralizirana obilježja, koja su tek neznatno načeta zakonskim promjenama u smjeru decentralizacije iz 2001. godine. Kao što su se dodatni socijalni programi u pojedinim hrvatskim gradovima razvili, zapravo, na marginama državnog sustava i vremenom oblikovali u paralelni sustav socijalne skrbi, tako su se i nedržavni akteri u socijalnom sustavu razvijali stihijski, na marginama sustava. Dio se toga problema pokušava na državnoj razini razriješiti barem u odnosu spram neprofitnih organizacija (formiranje Ureda za udruge i uvođenje institucije natječaja, donošenje Programa suradnje između Vlade RH i nevladina, neprofitnog sektora u RH itd.). No, takva aktivnost ne može dati odgovor na pitanje koja je politika razvoja sustava socijalne skrbi i koje će biti mjesto privatnoga sektora u njemu. Upravo ova činjenica generira niz apsurdnih situacija: na lokalnim razinama nema objedinjenih podataka o djelatnostima nevladinih organizacija ili kataloga usluga koje one pružaju, suradnja nevladinih organizacija i državnih ustanova socijalne skrbi prepuštena je osobnim inicijativama i odnosima, s nacionalne se razine financiraju programi o kojima se na lokalnoj razini gotovo ništa ne zna itd.

Vjerujemo da će odgovor na pitanje mjesta i uloge privatnog sektora dati aktualni projekt reforme sustava socijalne skrbi koju provodi Ministarstvo rada i socijalne skrbi, a uz stručnu i financijsku pomoć Svjetske banke te Odjela za međunarodni razvoj UK. Kako bismo (slično kao i u prošlom broju časopisa kada smo objavili pregled nadležnosti centara za socijalnu skrb) potaknuli stručnu ras-

pravu o rješenjima koja će se ponuditi u okviru projekta reforme (a bez čega je svaka ideja implementacije prijedloga reforme sasvim iluzorna), ovdje objavljujemo neke najosnovnije podatke ankete koju je Ministarstvo rada i socijalne skrbi provelo u svibnju 2002. godine o suradnji ustanova socijalne skrbi s nevladinim organizacijama. Odgovore na anketu dostavile su 153 ustanove: 78 centara za socijalnu skrb i njihovih podružnica, 8 domova za djecu, 8 domova za maloljetnike s poremećajima u ponašanju, 20 domova za rehabilitaciju, 29 domova umirovljenika te 10 zavoda za socijalno-zdravstvenu zaštitu.

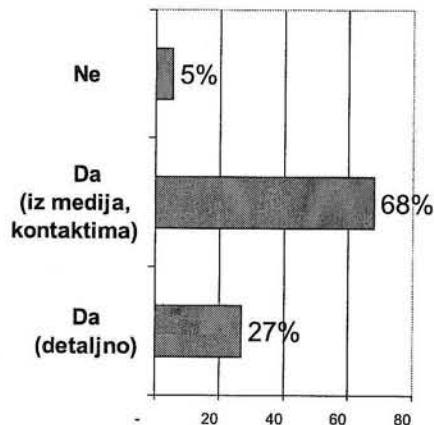
Odgovore je teško analizirati jer nedostaju ikakvi drugi komparativni podaci. Neki osobni uvidi, kao i podaci ankete o suradnji gradova i udruga koju je Centar za razvoj neprofitnih organizacija proveo 1998. godine, a koji su dijelom propitali i suradnju udruga i centara za socijalnu skrb, pokazuju da se može govoriti o pozitivnom trendu: više je međusobne suradnje, manje nerazumijevanja, manje skepse spram stručnosti drugih itd. Suradnja, dakle, postoji, ali ona nije institucionalizirana. Odredbe koje se u Zakonu o socijalnoj skrbi odnose na obavljanje djelatnosti socijalne skrbi od strane nevladinih organizacija više su deklaratorne, općenite, no što stvarno potiču obustrano korisnu suradnju. Ono što ohrabruje jest činjenica da se suradnja ostvaruje u konkretnom radu, kroz humanitarnu i stručnu pomoć, ali pri čemu su stručni djelatnici ustanova socijalne skrbi u ulozi onih koji surađuju s nevladinim organizacijama i onih koji provode njihove programe. Upravo je ovaj dualizam najveći problem buduće suradnje. Također, u posljednje smo vrijeme svjedoci da i neke ustanove socijalne skrbi poduzimaju inicijative koje su donedavno bile rezervirane za nevladine organizacije – fleksibilnost i usmjerenost na potrebe korisnika

nisu više samo odlika nevladinog sektora. U svakom slučaju, rezultati upućuju na umjereni optimizam i, upravo zato, ponovimo još jednom: ako se naš sustav socijalne skrbi želi barem djelomično preobraziti u kombinirani socijalni model, odnosno ako želi primjereno odgovoriti na

rastuće socijalne probleme, tada on mora jasno reći gdje i kako vidi ulogu i mjesto privatnog sektora. To se očekuje već i od zakonskih i podzakonskih akata u području socijalne skrbi koji su u pripremi, a pogotovo od cjelokupnoga prijedloga reforme sustava socijalne skrbi Hrvatske.

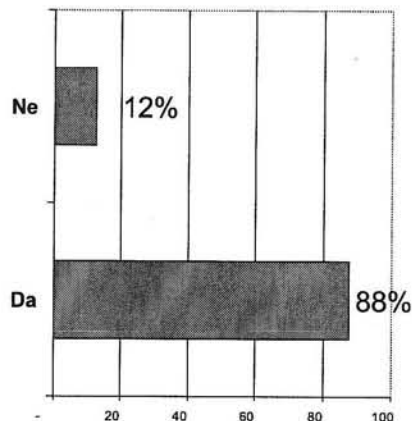
Grafikon 1.

Upoznatost s brojem, strukturom (udruge, zaklade, fundacije, vjerske zajednice) i djelatnošću nevladinih organizacija koje djeluju na području lokalne zajednice

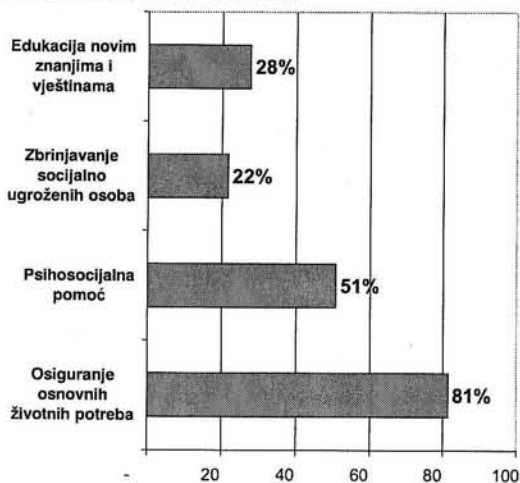
Grafikon 2.

Suradnja ustanova s nevladinim organizacijama

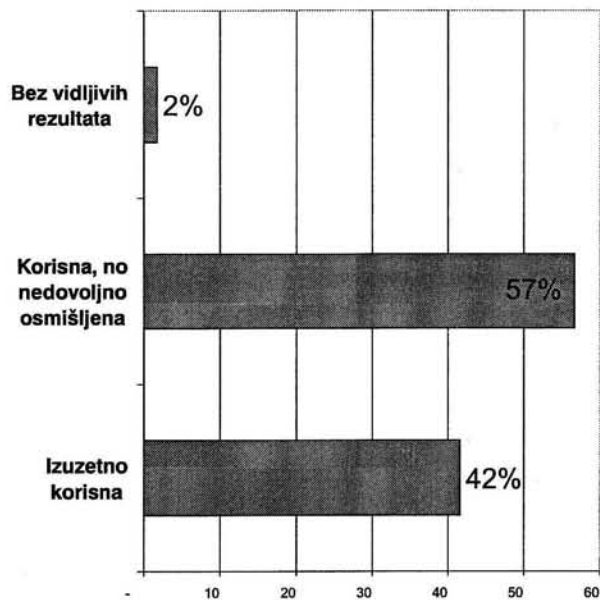

Grafikon 3.

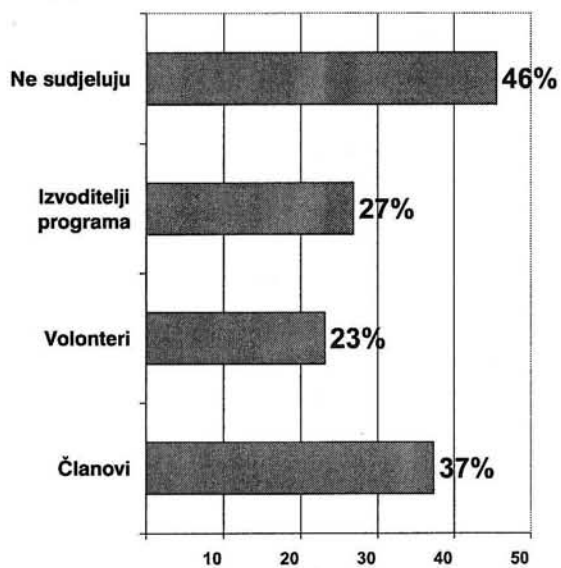
Područja na kojima se odvija suradnja

Grafikon 4.
Procjena suradnje

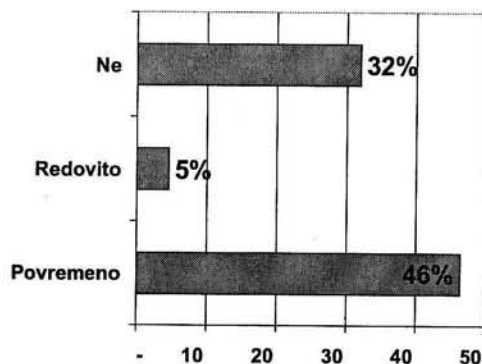

Grafikon 5.
Sudjelovanje djelatnika ustanova u radu NVO-a u funkciji članova, volontera ili izvoditelja programa

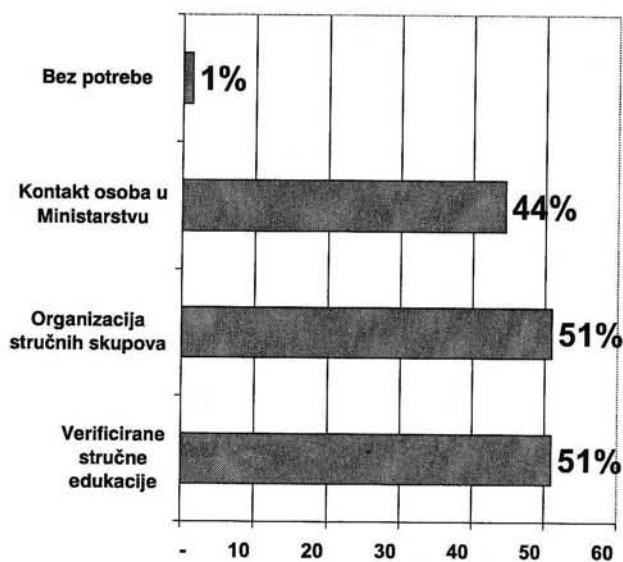
Grafikon 6.

Održavanje sastanaka na lokalnoj razini s tijelima uprave i samouprave s ciljem upoznavanja i koordiniranja aktivnosti

Grafikon 7.

Potreba za stručnom pomoći iz MRSS za osposobljavanje za suradnju s NVO-ima

Privedili: Siniša Kuhar i Siniša Zrinščak